

*De danske statslige forskningsråd
- og rådsmedlemmernes syn på
forskningsanvendelse*

Line Gry Knudsen

WP 11/2001

November 2001

**MPP Working Paper No. 11/2001 ©
November 2001
ISBN: 87-90403-98-3
ISSN: 1396-2817**

Dette working paper er udgivet som led i REMAP-projektet:

Research Management Processes under rapid change

Web: www.remap.dk

**Department of Management, Politics and Philosophy
Copenhagen Business School
Blaagaardsgade 23B
DK-2200 Copenhagen N
Denmark
Phone: +45 38 15 36 30
Fax: +45 38 15 36 35
E-mail: as.lpf@cbs.dk**

<http://www.cbs.dk/departments/mpp>

De danske statslige forskningsråd - og rådsmedlemmernes syn på forskningsanvendelse

1. Det forskningsrådgivende system i Danmark

Indledning | Den samfundsmæssige udvikling er på mange områder betinget af den forskning der bedrives. I stigende grad taler man om den forskningsbaserede viden som vor tids store aktiv. Man taler om videnssamfund, virksomheder bliver vurderet ud fra deres videnspotentiale og der sættes krav til, at forskningen skal være til nytte for samfundet og sikre den samfundsmæssige velstand og vækst. Også fra politisk hold ofres forskningen større og større opmærksomhed. Da Forskningsministeriet i 1995 skulle begrunde hvorfor man anså forskning for at være et vigtigt indsatsområde, blev følgende argumenter blandt andet fremført: ”Forskningen er nødvendig i det danske samfund. Forskningen skal give sit bidrag til at Danmark kan fastholde sin velstand og forbedre befolkningens livsvilkår og landets konkurrenceevne ... Forskningen skal være med til at forme et samfund, der bygger på viden”(Forskningsministeriet 1998a:1). Der sættes således lighedstegn mellem et velfungerende moderne samfund og en stor forskningsmæssig indsats, og der ses en øget politisk bevidsthed om, at forskningen får større og større betydning for områder som samfundsmæssig udvikling og økonomisk vækst.

I denne artikel er det hensigten primært at sætte fokus på de 6 statslige forskningsråd i Danmark og rådsmedlemmernes syn på anvendelse af den forskning der støttes. I artiklen gennemgås først det forskningsrådgivende system i Danmark, herunder også de institutioner omkring de statslige forskningsråd, der udgør det forskningsrådgivende system i Danmark (del 1). Herefter afrapporteres en interviewundersøgelse, der er en del af et større forskningsprojekt (del 2). Dette projekt hedder ”Muligheder og barrierer for forskningsanvendelse i et videnssamfund”, er tilknyttet Handelshøjskolen i København og finansieret af Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Som titlen antyder, er det projektets mål at undersøge holdninger til forskningsanvendelse i samfundet, og de interviewede aktører spænder fra aktive forskere over forskningsledere, som eksempelvis rektorer og dekaner, til repræsentanter for de rådgivende organer i den danske forskningsverden. I denne artikel behandles således en blandt flere aktører på den forskningsmæssige scene i Danmark. At netop de statslige forskningsråd er udvalgt som en relevant gruppe skyldes ikke mindst deres placering mellem det forskningspolitiske bagland og de udøvende forskere på de danske universiteter og andre højere læreanstalter. De statslige forskningsråd antages at spille en væsentlig rolle, når den vedtagne offentlige forskningspolitik skal føres ud i livet, ikke mindst fordi de seks råd via fondsfunktionen står

for en vigtig del af finansieringen af den universitære forskning. Ligeledes igennem deres strategifunktion er forskningsrådene en vigtig part, når danske forskningspolitiske tiltag skal implementeres.

Det snart 8 år gamle Forskningsministerium danner kernen i den offentlige forskningspolitik i Danmark, men også folketinget, de enkelte fagministerier, forskningsstyrelsen, de statslige forskningsråd, de offentlige forskningsudvalg og Danmarks forskningsråd er nogle af de instanser, der er med til at tegne billedet af det danske forskningspolitiske og forskningsrådgivende system¹. Der er gennem de sidste år produceret en del oversigter over sammenhænge i den danske forskningspolitiske verden (Grønbæk 2001; Aagaard 2000; Foss Hansen 2000; Lundager Jensen 1995 m.fl.). Denne artikel har primært fokus på den forskningsrådgivende del af systemet og mere specifikt på dette forskningsrådgivende systems syn på *anvendelsen* af den forskningsbaserede viden. I det forskningsrådgivende system varetages både en forskningspolitisk, en administrativ og en subsidierende funktion, og som sådan er det forskningsrådgivende system både i direkte kontakt med det forskningspolitiske bagland: politikere og embedsmænd og den praktisk-udøvende del af forskningssystemet: forskerne. Det er hensigten, at der via interviews med repræsentanter fra de seks statslige forskningsråd gerne skulle tegne sig et billede af det forskningsrådgivende systems syn på anvendelsen af den forskningsbaserede viden.

Hvorfor forskning ? | Selvom vi befinder os i en tid, hvor alle taler om viden som en af de vigtigste ressourcer i samfundet, og de offentlige udgifter anvendt på forskning vokser svagt², har vi ikke oplevet en så voldsom stigning i forskningsindsatsen som man eksempelvis har i Sverige og Finland. Danmarks Forskningsråd har da også med publikationen ”Grundlaget for vidensamfundet smuldrer – udsigt til stort fald i de offentlige forskningsbevillinger”, fremsat et dystert billede af konsekvenserne af ikke at afsætte flere midler til den offentlige forskning end tiltænkt i forbindelse med finansloven for 2001. Det forventede fald i de offentlige bevillinger omtales som en trussel mod videnssamfundet (Forskningsministeriet 2001: 6).

Fra forskningspolitisk hold eksisterer der således i dag en bred forståelse for, at forskning er et helt essentielt område for Danmarks fremtidige muligheder både nationalt og internationalt,

---

¹ Den danske forskning finder sted inden for to hovedområder: den offentlige forskning, der primært foregår på universiteter og sektorforskningsinstitutioner og den private forskning, der varetages af det private erhvervsliv, og som udgør cirka 60% af den samlede danske forskning. Når der her tales om den offentlige forskning menes der den del af dansk forskning, der finder sted på universiteter, handelshøjskoler og i sektorforskningsinstitutioner. (Forskningsministeriet 2000a :16).

² Fra det offentliges side anvendtes cirka 4 milliarder årligt i starten af 1970'erne. I 2000 var udgifterne til forskning oppe på cirka 10 milliarder. De private forskningsudgifter har dog siden 1979 ligget over de offentlige ditto (Aagaard 2000: 9, Forskningsministeriet 2000a : 8).

og samtidig kommer kvaliteten - og anvendelsesmuligheden - af den forskningsbaserede viden mere og mere i fokus. I den gældende "Aftale om principper for forskningen" melder IT- og forskningsministeriet ud at, "*En stærk national forskning, med moderne dynamiske forsknings- og uddannelsesinstitutioner er afgørende for at omstille det danske samfund til den nye vidensbaserede økonomi*" (Forskningsministeriet 2000a). Samme holdning ses i Danmarks forskningsråds årsrapport fra 1999, hvor det skrives at "*...sammenhængen mellem investeringer i øget humankapital – hidhørende fra flere og bedre uddannelser – og øget økonomiske vækst er en af de bedst dokumenterede i nyere vækstteori. På denne baggrund vurderer Danmarks forskningsråd, at det vil være samfundsøkonomisk meget rentabelt at øge forskningsindsatsen i forhold til BNP*" (Forskningsministeriet 2000c:2). Forskning anses for at være et vigtigt indsatsområde, et område der skal investeres i, men det er også et område der skal gennemgå forskellige ændringer, og som ikke længere blot får offentlig støtte uden at levere værdi tilbage til det omkringliggende samfund.

Forskningen har dog ikke altid været underlagt den samme store politiske bevågenhed som nu, og offentlig forskningsrådgivning er et forholdsvist nyt fænomen. Historisk set satte den kolde krig fart i den teknologiske forskning primært i USA og Sovjetunionen, og dermed kom der en øget interesse fra politisk hold for forskningen og forskningens samfundsmæssige muligheder. Internationalt satte samarbejdsorganisationen OECD i 1960'erne fokus på forskningens betydning for samfundsøkonomien, men i Danmark var vi først i 1980'erne klar til de større og overordnede samordninger af forskningspolitikken (Jensen 1996:31). I 1993 fik Danmark et decideret forskningsministerium, der dog i første omgang ikke blev tildelt de store arbejdsområder. De statslige forskningsråd, enkelte sektorforskningsinstitutioner og det internationale forskningsarbejde blev placeret under det nye ministerium, og der var således blot tale om, at den tidligere forskningsafdeling fra undervisningsministeriet havde fået selvstændigt liv (Jensen 1996:35). Men trods denne "forsigtige" start havde forskningen med sit eget ministerium fået et politisk samlende element, og op gennem 1990'erne skete der flere tiltag, der styrkede det forskningspolitiske system. På baggrund af to OECD rapporter i 1988 og 1994 blev der foretaget en opstramning på den forskningsrådgivende system. Flere af anbefalingerne fra disse OECD rapporter har gennem tiden ført til omstruktureringer af det forskningsrådgivende og forskningspolitiske system, blandt andet er udarbejdelsen af Den Nationale Forskningsstrategi blevet til på baggrund af anbefalingerne i disse rapporter. Den Nationale Forskningsstrategi, der blev udarbejdet i 1997, stiller fire retningslinier op for den forskning der omfattes af det offentlige bevillingssystem. For det første skal forskningen udvikle kvalitet, for det andet skal samfundets og erhvervslivets behov for viden imødekommes, for det tredje skal forskningens behov for fri udfoldelse respekteres, og for det fjerde skal forskningsinstitutionerne gives mulighed for langsigtet planlægning. Den anden og

tredje af disse fire ”piller” i den nationale forskningsstrategi illustrerer de to sider i den forskningspolitiske diskussion der løbende foregår. På den ene side står det forskningspolitiske system, der ønsker en høj grad af anvendelse og formidling af den forskningsbaserede viden, ikke mindst i erhvervs øjemed. På den anden side står forskningsverden hvis primære værdi er fri og uafhængig forskning uden begrænsende indblanding fra politisk eller administrativt hold. Den nationale forskningsstrategi udløste da også en del kontroverser mellem forskningen og det forskningspolitiske system om fordelingen mellem kvalitet og relevans i forskningen (Jensen 1995:36). Den nationale forskningsstrategi var tænkt som en ramme­strategi, og et helt centralt element var, at der kontinuerligt skulle udarbejdes delstrategier for udvalgte områder. Således har eksempelvis transportområdet, jordbrugsområdet og velfærdsområdet fået hver deres delstrategi, som udløbere af den nationale forskningsstrategi.

Et af de nyeste tiltag inden for det forskningspolitiske felt er Forskningskommissionen. Forskningskommissionen blev nedsat i efteråret 2000 og bevæggrunden for etableringen af denne kommission var et ønske om en vurdering af de nuværende fire strukturlove; Universitetsloven, loven om sektorforskningsinstitutioner, lov om forskningsrådgivning og lov om Danmarks Grundforskningsfond. Disse fire love regulerer i dag den danske forskning med en vis overlapning til følge, og der ønskes en udarbejdelse af fælles rammevilkår for de forskellige aktører på tværs af forskningssystemet. Herudover skal kommissionen analysere følgende tre forhold; Danmarks rolle i den internationale forskningsverden, herunder vurdere vilkårene for Danmarks deltagelse i internationale forskningsprogrammer; antallet af forskningsudøvende institutioner og forskningsrådgivende organer; sammenhængen i den offentlige finansiering af forskningen i den offentlige og den private sektor. Her i efteråret 2001 er kommissionen kommet med sin betænkning, der ikke uventet indeholder forslag om flere ændringer for dansk forskning. Hvorvidt forslagene bliver gennemført er endnu for tidligt at sige, men på flere områder kommer de sandsynligvis til at skabe debat, blandt andet om strukturering og antal af de statslige forskningsråd i Danmark. Ønsket om gennemsigtighed og bedre strukturering af det forskningspolitiske og forskningsrådgivende system er tydeligt i betænkningen, et ønske der er gået igen i debatten siden den første OECD rapport i midten af 1980’erne.

Én af de anbefalinger OECD kom med og som nu igen bliver fremlagt af Forskningskommissionen er anbefalingen om, at man i Danmark ville være bedre tjent med færre råd og udvalg og en endnu højere grad af sammenlægning og koordinering. Det offentlige forskningsrådgivende system i Danmark består stadig af et stort antal råd og udvalg. I forsøget på at danne et overblik over den nuværende situation, vil de vigtigste af

disse instanser i det følgende blive beskrevet, primært i deres nuværende form. Få historiske data vil dog blive inddraget, hvor det er væsentligt for forståelsen af rådernes udformning og arbejdsområde. Det historiske perspektiv er vigtigt for at forstå hvor forskningen og det forskningsrådgivende system befinder sig i dag, og måske endnu vigtigere for at forstå hvor det er på vej hen.

Danmarks Forskningsråd | Øverst i det rådgivende hierarki er Danmarks Forskningsråd (DFR) placeret. Rådet er oprettet af forskningsministeren og har det overordnede formål at fremme og koordinere dansk forskning. DFR rådgiver forskningsministeren, både efter anmodning og på eget initiativ. Derudover kan både Folketing og andre danske ministre hente rådgivning hos rådet. Ifølge ”Lov om dansk forskningsrådgivning m.v. (nr.676 af 19/08/97)” er DFRs opgave at rådgive om følgende forhold:

- Den nationale forskningsstrategi
- Forskningsbevillinger
- Rammebetingelser for forskning
- Danmarks rolle i international forskningssamarbejde
- Større nationale og internationale forskningsinitiativer

DFR blev oprettet i 1994 som afløser for det tidligere Forskningspolitisk Råd (FPR). FPR var blevet dannet i 1989 på baggrund af den første OECD rapport, der anbefalede forenkling i det danske forskningsrådgivende system. FPR havde, i forhold til sin forgænger Planlægningsrådet for Forskning, fået udvidet sit rådgivningsområde. Der skulle lægges mere vægt på samfundets udnyttelse af forskning, samt sættes fokus på systemets muligheder for at tage selvstændige forskningspolitiske initiativer (Grønbæk 1999: 28). Oprettelsen af DFR i 1996 betød en yderligere skærpelse af arbejdsdelingen af det forskningsrådgivende systems elementer. Ønsket om at skabe bedre sammenhæng og koordination i det forskningsrådgivende system blev udtrykt på baggrund af endnu en OECD rapport, der overordnet efterlyste gennemsigtighed, forenkling, bedre styring og koordination. På denne baggrund nedsatte forskningsministeriet i 1994 et udvalg, der skulle vurdere det fremtidige forskningsrådgivnings system. Dette udvalgs primære forslag var ”...at et fremtidigt rådgivningssystem etableres i en tredelt rådgivningsstruktur med følgende rådgivningsorganer: Danmarks Forskningsråd, statslige forskningsråd og offentlige forskningsudvalg”. En yderligere opfordring fra udvalget til at skære ned i antallet af forskningsråd fra seks til tre, blev dog ikke gennemført.

De 9 medlemmer af Danmarks Forskningsråd er alle enten forskere eller forskningskyndige, og de skal tilsammen repræsentere indsigt i forskning ved de højere uddannelsesinstitutioner,

sektorforskningsinstitutioner og erhvervslivet. Formanden og de otte rådsmedlemmer beskikkes alle af forskningsministeren og sidder for en 3-årig periode. Rådet mødes 5-7 gange årligt. Danmarks Forskningsråd fremlægger årligt en rapport om dansk forskning, som indeholder en vurdering af forskningens generelle udvikling, kvalitet og samfundsmæssige relevans. I situationer hvor de 9 medlemmer ikke selv besidder den nødvendige viden kan der indhentes udtalelser fra de statslige forskningsråd, erhvervsudviklingsfonden, rådet for teknologisk service og andre relevante institutter og organisationer.

Forskningsforum | I forbindelse med vedtagelsen af lov om forskningsrådgivning fra 1997 så Forskningsforum dagens lys. Forskningsforum blev dannet i erkendelse af, at flere og flere forskningsprojekter går på tværs af den traditionelle opdeling af forskningsområder og Forskningsforum har til opgave at fordele opgaver mellem rådene og yderligere at formulere og koordinere rådgivningen af DFR. I lov om forskningsrådgivning §4 e, hedder det at: *"Forskningsforum skal påtage sig opgaver af fælles interesse og betydning for de statslige forskningsråds tværgående og strategiske virke"*. Og videre i §4 e, stk. 2: *"Opgaverne omfatter støtte til dansk forskning og faglig rådgivning i forskningsanliggender"* i §4 f præciseres opgaverne til at være: *"1) Overordnet koordinering og udøvelse af en tværgående fondsfunktion, 2) Koordinering af udarbejdelse af de statslige forskningsråds strategi planer, 3) Fastsættelse af ensartede retningslinier for behandling af ansøgninger"*. Der er altså et helt klart formål om samordning af forskningsrådgivningen placeret hos Forskningsforum, der har 6 medlemmer fra de statslige forskningsråd og 7 eksterne medlemmer. Forskningsforum koordinerer den rådgivning der involverer mere end et forskningsråd. De tværgående forskningsprojekter der involverer mere end et forskningsråd eller en faglig disciplin bliver mere og mere almindelige. Dette skyldes både påvirkning fra udlandet og en generel politisk opbakning bag sådanne tværfaglige projekter (Forskningsstyrelsen 1998: 2). Det nyeste forskningspolitiske initiativ fra forskningsministerens side har således fået navnet *"Større Tværgående Forskningsgrupper"*. Der er tale om en satsning der skal skabe samarbejde både imellem faglige discipliner inden for forskningen og imellem private og offentlige institutioner. Forskningsforum skal i samarbejde med de statslige forskningsråd stå for uddelingen af de økonomiske midler, der er knyttet til initiativet. Ønsket om at iværksætte større tværgående forskningsgrupper er skabt på baggrund af flere års kritik af det tidligere *"cigarkasse"*-system med mindre bevillinger knyttet til enkelte små forskningsprojekter. Ideen er nu, at man ved at opfordre til større og bredere satsninger sikrer en højere grad gennemsigthed, kvalitet og samarbejde, et samarbejde der gerne skulle betyde at forskere fra forskellige discipliner og miljøer kan udfordre og inspirere hinanden, som det skrives i pressemeddelelse fra Forskningsministeriet den 18. januar 2001. I bemærkningen til lov om forskningsrådgivning af 1997 hedder det, at Forskningsforum oprettes med henblik på at

varetage ”større strategiske forskningsprogrammer”(Grønbæk 1999:35). Således er en af formålsrklæringerne med oprettelsen af Forskningsforum blevet realiseret.

Forskningsstyrelsen | Forskningsstyrelsen fungerer som sekretariat for Forskningsforum, forskningsrådene, den centrale videnskabetiske komite og udvalget vedrørende videnskabelig uredelighed.

De offentlige forskningsudvalg | De offentlige forskningsudvalg er nedsat af en minister og rådgiver denne mht. ministeriets sektorforskning, øvrig deltagelse i og finansiering af forskning, internationalt forskningsarbejde samt ministeriets strategiske forskningsplanlægning. *De offentlige forskningsudvalg har således en mere specifik funktion og er knyttet til enkelte emner og et enkelt ministerium. Som eksempel kan nævnes Offentligt forskningsudvalg for Rummet under Forskningsministeriet, der var et af de første offentlige forskningsudvalg. Udvalget blev skabt på baggrund af et ønske om større koordinering og samarbejde på netop rumforskningsområdet både mellem private virksomheder og offentlige forskningsinstitutter i Danmark.*

De statslige forskningsråd | Den konkrete rådgivning og fondsfunktion ligger hos de seks forskningsråd: Statens Humanistiske Forskningsråd (SHF), Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (SSF), Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd (SNF), Statens Jordbrugs- og Veterinærvidenskabelige Forskningsråd (SJVF), Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd (SSVF) og Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd (STVF). De første fem forskningsråd blev dannet i 1968, ved en opsplitning af det tidligere Statens Almindelige Videnskabsfond (SAV) i fem selvstændige enheder, siden fulgte STVF i 1973. SAV var i sin tid blevet oprettet netop som modstykke til det teknisk-videnskabelige forskningsråd (TVF), for at der kunne ydes støtte til alle dele af den danske forskning, ikke kun den teknisk-videnskabelige³. At det teknisk videnskabelige forskningsråd ikke blev inkorporeret i den nye forskningsråds struktur før 1973, skyldes at det havde en så speciel organisering og at det i betydeligt omfang var finansieret fra privat side. I forhold til den form forskningsrådgivningen havde haft under SAV, fik forskningsrådene langt større beføjelser efter opsplitningen. Rådene skulle nu have både rådgivende, oversigtsskabende, initiativskabende og samordnende funktioner. De kunne tillige iværksætte forskningsopgaver som faldt udenfor de almindelige forskningsinstitutioner eller overskred disse budgetter. Der blev fastholdt en struktur der sammenholdt den rådgivende og den fondsmæssige funktion, modsat hvad man praktiserede i Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd (DTVF) hvor man siden 1959 havde haft en særskilt fondsfunktion i Statens teknisk-videnskabelige fond (STVF) (Grønbæk 1999:9).

---

³ Sav oprettedes efter en henvendelse fra Niels Bohr på vegne af det ggl. Danske videnskabernes selskab (Grønbæk 1999:5).

Ifølge lov om forskningsrådgivning fra 1997 omfatter de statslige forskningsråds opgaver i forbindelse med støtte af dansk forskning følgende:

- 1) en *fondsfunktion*, hvor rådene yder tilskud til dansk forskning og uddannelse af forskere på grundlag af ansøgninger fra forskerne
- 2) en *strategifunktion*, hvor rådene udarbejder strategiplaner, der kan føre til forskningsinitiativer eller strategiske programmer, som kan udarbejdes af relevante ministerier
- 3) en *initiativfunktion*, hvor rådene fastlægger særlige indsatsområder, som de skønner væsentligt at fremme
- 4) en *forvaltningsfunktion*, hvor rådene kan administrere særlige strategiske programmer inden for de rammer, der er opsat af Forskningsforum

Rådgivningen fra forskningsrådene har til formål at styrke forskningens kvalitet og relevans for samfundet, herunder sammenhængen i den samlede danske forskning og formidlingen og udnyttelsen af forskningsresultater, samt støtte forskningens infrastruktur.⁴ De enkelte forskningsråd består af 15 medlemmer, som alle skal være anerkendte forskere, tilknyttet den universitære verden, og som sådan besidder forskningsrådenes medlemmer en meget stor og bred viden om dansk forsknings aktuelle tilstand. Alle medlemmer beskikkes af forskningsministeren i deres personlige egenskab. De enkelte forskningsråd konstituerer sig selv og vælger selv en formand for rådet, og rådene er placeret som et bindeled imellem det forskningspolitiske og -administrative bagland på den ene side og det aktive forskningsmiljø på den anden side. Således kan man sige, at deres rådgivningsfunktion er tosidet; en forskningspolitisk del rettet mod ministerier og folketing og en forskningsrådgivende del rettet mod forskningsverden. Forskningsrådene har udover deres fælles og overordnede retningslinier for forskningsrådgivning mulighed for at fastsætte kriterier for vurdering af støtte til forskningsprojekter afhængigt af eksempelvis faglighed. Sammenligner man de kriterier der opstilles til vurdering af fondsansøgninger i de enkelte forskningsråd, er de tydeligvis skåret over samme læst. Der fremhæves for alle råds vedkommende træk som originalitet, kvalitet, videnskabelighed og samfundsmæssigt perspektiv i forskningen. Derudover fremhæves metodens og teoriens egnethed, forskerens kvalifikationer, gennemførlighed, etiske aspekter og et realistisk budget⁵. De fleste kriterier går således på produktionssiden af forskningen og generelt er anvendelsesaspektet blot et blandt mange

---

⁴ I § 4 c, hvor det gennemgås hvilke områder rådgivningen skal omfatte, nævnes: ”1) tendenser, indsatsområder m.v. inden for dansk og international forskning, 2) forskningens kvalitet og relevans for samfundet, 3) Internationalt forskningsarbejde og dansk forsknings deltagelse heri, 4) sammenhængen mellem den offentlige og private forskningsindsats, 5) formidling af forskningsresultater og deres udnyttelse, 6) uddannelse af forskere”.

⁵ Disse kriterier er offentliggjort under de respektive forskningsråd på Forskningsstyrelsen hjemmeside.

forhold, som forskningsrådene kan lægge vægt på i deres vurderinger. Kun for STVFs vedkommende lægges der særskilt vægt på samarbejde med brugerne af forskningsresultaterne, især i form af samarbejdsaftaler med erhvervslivet, eksempelvis i form af brugernes engagement under forskningens gennemførelse og formidling. Endvidere fremhæves det, at kravet om samarbejde er ufravigeligt, når der er tale om støtte til større indsatser. En formulering af denne karakter findes kun i det teknisk videnskabelige forskningsråds kriterier og må hænge sammen med rådets historiske rødder, herunder traditionen for et tæt samarbejde med erhvervslivet. I publikationen 'Forskningsrådene 1998' fra Forskningsstyrelsen fremhæves det da også, at det for den teknisk-videnskabelige forsknings vedkommende er specielt karakteristisk, at den ikke blot skal flytte grænserne for hvad der er teknisk muligt, men at dens forskningsresultater også skal understøtte fremstillingen af varer og tjenesteydelser. Dette skal ske gennem øget fokus på samarbejdet mellem forskning og erhvervsliv.

Selvom rådernes forskellighed med hensyn til den disciplinære forankring ikke kan undgå at spille en rolle, eksempelvis i udformningen af de kriterier der opstilles for vurdering af projekter, er flere vilkår dog gældende for alle seks forskningsråd i fællesskab. Et af de vigtigste vilkår er rådernes placering mellem forskningsverden og det forskningspolitiske bagland. Man kan anskue forskningsrådene som en mediator mellem to parter, der ikke altid arbejder efter samme mål eller værdier. Fra politisk hold vil man ofte anse hensynet til samfundet som det essentielle, der skal altså føres værdifuld forskningsbaseret viden tilbage til samfundet tilgængelig for de penge der leveres til forskningen. Mens det primære mål set fra forskningens side vil være at skabe rammer for en uafhængig forskning, fri af snærende strategiske bindinger. Dette kan anses som en konflikt mellem kortsigtede og langsigtede mål med forskningen. At vende denne konflikt til et positivt vilkår og samtænke de langsigtede forskningsinterne hensyn med det mere kortsigtede samfundsrelaterede syn må blive en af de største udfordringer for rådene i fremtiden.

2. De danske forskningsrådsmedlemmers syn på anvendelse af den støttede forskning.

Forskningsanvendelse | Som beskrevet ses forskningen som et vigtigt parameter for vækst og velstand i vores samfund. Der ofres efterhånden større og større opmærksomhed på hvilken forskning der støttes, om der eksempelvis opnås 'value for money'. Dette sker ikke længere kun inden for den private forskning, men også i forhold til den offentligt støttede forskning. Forskningen er ikke vant til at blive underkastet et sådant samfundsmæssigt og nytteorienteret blik. De klassiske diskussioner om forskning går primært på den produktionsmæssige side af sagen; hvordan - eksempelvis efter hvilke videnskabelige kriterier - skabes viden. Men med en mere nytteorienteret fokus er diskussioner om sandhedskriterier, validitet, kvalitet, objektivitet etc. ikke længere de eneste relevante. Med den øgede samfundsmæssige fokus på viden, som ses når der tales om videnssamfund etc., kommer spørgsmål som: 'hvordan får vi mest nytte af den producerede viden' eller 'hvordan sikres samfundsrelevant forskning', på banen.

Det teoretiske perspektiv på forskningsanvendelse | Det kan synes som en farefuld færd at begynde at analysere forskningen ud fra dens anvendelsesmulighed og samfundsrelevans. Frygten for at skulle gå på kompromis med videnskabens klassiske dyder får mange til at afvise anvendelsesperspektivet som vigtigt, men ikke desto mindre er det et vilkår som flere teoretikere spår, at store dele af forskningen vil blive nødt til at arbejde med i fremtiden. Den klassiske forståelse af forskningen; den sandhedssøgende forskning, der måles ud fra interne kvalitetskriterier, bliver i stigende grad udfordret af nye perspektiver som Gibbons Modus II vidensproduktion, hvor forskningen bliver udført i en mere tværdisciplinær og anvendelsesafhængig kontekst og Etzkowitz og Leydesdorffs 'Triple Helix' teori, der giver nye bud på hvordan forskningen foregår i et samspil mellem det offentlige, de private erhverv og universiteterne. I sådanne perspektiver lanceres et nyt syn på forskning og vidensproduktion, hvor også brugerne af viden inddrages som vigtige aktører på den videnskabelige scene, og hvor den kontekst viden anvendes i bliver mere og mere betydningsfuld. For mange sådanne nyere forståelser er der et uafviseligt vilkår, at anvendelse af viden kommer til at spille en rolle også i forbindelse med vidensproduktionen. En konsekvens er, at også videnskabseksterne vilkår får betydning for kvalitetskriterierne for forskningen. Det er således en tese, at disse nye vilkår for forskningen får konsekvenser for den måde det forskningsrådgivende system behandler forskningsprojekter på. I lov om forskningsrådgivning er det præciseret, at de statslige forskningsråd har til opgave at være medvirkende til implementeringen af den danske forskningspolitik, og derfor arbejde ud fra kriterier som samfundsrelevans og samfundsnytte, der netop er centrale begreber, når der tales om dansk forskningspolitik (Forskningsministeriet 1997).

Metode og interviews | Denne del af artiklen vil være bygget op om seks interviews med repræsentanter fra de danske statslige forskningsråd. Det vil være disse repræsentanternes opfattelse af forhold omkring anvendelse af den forskningsbaserede viden, der vil blive fremlagt i det følgende. I få tilfælde vil der blive refereret til de officielle udmeldinger fra rådene, vedrørende eksempelvis anvendelse eller relevans i relation til de kriterier rådene anvender når forskningsprojekterne vurderes. Men det primære ønske er at spore de enkelte respondenters opfattelse af og holdning til anvendelsesbegrebet, og der vil derfor ikke blive refereret direkte til rådsstrategier eller andet materiale fra rådene. Respondenterne er udvalgt på en sådan måde, at de bredt repræsenterer de seks forskellige forskningsråd, samt dækker forskellige kriterier som status i rådet, faglig baggrund, institutionelt tilhørsforhold og stillingstype.

Interviewene er foretaget ud fra en interviewguide, der grundlæggende er fælles for alle delundersøgelser i forskningsprojektet: ”Muligheder og barrierer for forskningsanvendelse i et videnssamfund”. Denne guide er udformet som ustrukturerede spørgsmål, der har haft til formål at fungere som checkliste i forhold til de teoretiske grundantagelser i undersøgelsen. Ideen med disse kvalitative forskningsinterviews er at danne et første fundament for en forståelse af problemer og muligheder vedrørende anvendelse af forskningsbaseret viden. Det er altså ikke tilsigtet at danne et fuldstændigt billede af hvad holdningen til forskningsanvendelse er, men udelukkende at indsamle nogle af de erfaringer eksempelvis forskningsrådsmedlemmerne har gjort sig med håndteringen af anvendelseperspektivet. Der er i denne delundersøgelse korrigeret i interviewguiden, hvor det var nødvendigt for at ramme netop medlemmerne af de danske forskningsråd bedst muligt. Eksempelvis er der tilføjet spørgsmål om forskningsrådenes rolle og placering i den danske forskningsverden. Interviewguiden er inddelt i tre overordnede emner, en struktur der også er anvendt i denne afrapportering:

- Forskningsrådenes rolle i forholdet mellem forskning og samfund.

Som udgangspunkt ønskes en umiddelbar holdning til rådernes placering og betydning i forhold til forskningen i Danmark. Besidder rådene en rolle som *kunne* varetages af andre, eksempelvis universiteterne selv eller er der forhold der gør den nuværende struktur nødvendig. Er rådene, i kraft af deres placering ’imellem’ fagministerierne og den statslige forskning, et værn eller en medierende faktor mellem de to typer af ’brugere’?

Der pustes med jævne mellemrum til debatten om antal af statslige forskningsråd og strukturen i forskningsrådgivningssystemet generelt. Det er ikke en debat, der vil blive taget

op her, men til gengæld vil det blive diskuteret om der er forhold eller strukturer, der bremser den optimale forskningsfaglige rådgivning til ministerierne eller fondsstøtten til forskerne. Der spørges også til hvad rådsmedlemmerne anser for at være rådernes vigtigste funktion, samt til om de kriterier som rådene anvender til at vurdere ansøgningerne ud fra ses som tilstrækkelige, eller om andre kriterier af og til kommer på banen. Under dette punkt spørges der også til om rådene ønsker at fremsætte et samfundsrelevant blik på forskningen eller om man ikke ønsker at bevæge sig ind på dette område.

- Hvad er forskningsanvendelse

Ud fra det teoretiske fundament, som er skildret tidligere, spørges der til forskningsrådsmedlemmernes forståelse af og holdning til forskningsanvendelse i relation til den forskning der støttes igennem forskningsrådene. Det er ideen at lade respondenterne selv komme med afgrænsninger af begrebet og gerne med flere formuleringer, hvis det er muligt eller nødvendigt. For at sætte begrebet ind i en ramme spørges der dog eksempelvis til om rådsmedlemmerne mener, at de har mulighed for at påvirke forhold som samfundsrelevans eller anvendelse, eksempelvis gennem at udvælge projekter med en højere grad anvendelighed end andre. Giver de forskellige finansielle 'kasser', rådene bevilliger igennem (internationale programmer, frie midler, tværrådslige midler etc.), forskelligt fokus på anvendelsen. Diskussionen om samfundsmæssig relevans versus forskningsmæssig kvalitet bliver også berørt her.⁶

Den klassiske idealmodel for anvendelse af forskning⁷, der har ligget til grund for udformningen af spørgsmål, opfatter forholdet mellem vidensproduktion og -anvendelse på følgende måde:

1. Viden er generel og eksplicit. Den kan formuleres i propositioner. Et eksempel kunne være naturlove.
2. Viden skal først produceres. Det sker uafhængigt af anvendelsen, derefter overføres den, ligeledes uafhængigt af anvendelsen.
3. Når viden anvendes, sker det gennem logisk deduktion. Udgangspunktet er at man har den generelle og ekspliciterede viden, en beskrivelse af en initialsituation og en beskrivelse af eksternt givne mål. Herefter sker der en udredning via logisk deduktion.

---

⁶ Vurderingen af forskningens kvalitet har klassisk været knyttet til forskningens produktionsside og relevans (her forstået som samfundsrelevans) oftest knyttet til anvendelsessiden (Hansen & Jørgensen 1995: 72) Men når produktion og anvendelse af viden bliver tættere knyttet til hinanden, jvf. diskussionen i tidligere afsnit, bliver kvalitet og relevans diskussionerne ofte samtidige. Ideelt set vil forskningsprojekter med både høj kvalitet og stor relevans blive fortrukket, men hvor det af forskellige grunde bliver nødvendigt at vælge mellem kriterierne opstår muligheden for konflikt; hvilke kriterier er de vigtigste?

⁷ Denne model beskrives eksempelvis af Christian Knudsen i kapitlet empirisk-analytisk videnskabsteori i Videnskabsteori og Metodelære af Heine Andersen (Red.) 1994: 87.

Denne idealmode ser anvendelse af viden som en ukompliceret og måske endda mindre vigtig funktion, et naturligt følge af vidensfrembringelsen. Udfordringen for forskeren er at producere den generelle viden, ikke at overveje den videre anvendelse. I interviewet har ideen været at udfordre denne klassiske model ved at spørge til anvendelsesperspektivet. Der har således været 'plads' til at respondenterne selv kunne komme med erfaringer om hvordan produktion og anvendelse rent faktisk hænger sammen i den kontekst respondenterne kender til.

- Muligheder og barrierer for forskningsanvendelse.

Her spørges der til hvilke forhold der har størst betydning for om og hvordan den forskningsbaserede viden anvendes. Det er også interessant at få at vide om der er tydelige barrierer for forskellige forskningspolitiske tiltag. Er der eksempelvis strukturer eller holdninger, der blokerer for de ændringer man gerne vil indføre, så som større tværfaglighed og højere grad af samarbejde på tværs af discipliner eller på tværs af sektorer. Der spørges også efter en vurdering af om der kan ses ændringer i forskernes holdning til forskningsaktiviteten, eksempelvis blandt den nye generation af forskere.

Forskningsrådenes rolle | Som tidligere beskrevet indtager forskningsrådene en central position 'mellem' det offentlige forskningsfaglige og -politiske bagland og de udøvende forskere, primært fra den offentlige forskning: universiteter og sektorforskningsinstitutioner. De midler forskningsrådene varetager uddelingen af går primært til specifikke forskningsprojekter, altså udgifter der ligger ud over universiteternes primære driftsudgifter. Af den grund har disse midler stor betydning for hvilken forskningsaktiviteter der sættes i gang, og de kriterier som forskningsrådene anvender i deres vurderinger af ansøgningerne giver dermed et godt signal om hvilken forskning der prioriteres og ønskes fra offentlig side i Danmark. Spørger man til rådmedlemmernes egen forståelse af rådernes rolle i forhold til forskningen i Danmark siger stort set alle, at deres vigtigste opgave er at varetage hensynet til forskeren og den universitære forskning. Den rådgivende funktion i forhold til regering og folketing kommer ofte i anden række. 3 forskellige respondenter siger:

Generelt er det rådernes opgave at give forskeren smør på brødet. Men de projekter der støttes skal kunne tilføres en ekstra dimension igennem støtten, det skal ikke være en allerede igangværende forskning eller projektets almindelige drift der støttes. Overordnet forvalter forskningsrådene de midler der udbydes i fri konkurrence og som ikke er forhåndsbestemte.

Rådene har en stor påvirkning på den forskning der sker. Først og fremmest har vi gennem fondsfunktionen mulighed for at påvirke ved at investere i den forskning vi

mener er den bedste, det er jo sådan at en meget stor del af den basale forskning på universiteterne er finansieret af forskningsrådene. Hvis ikke man havde rådernes penge så havde men heller ikke den der basale forskning, den har universiteterne ikke selv råd til, ikke i den udstrækning de har nu. Jeg tror at rådet gennem fondsfunktionen har en meget stor indflydelse på den forskning der udføres.

Den fornemmeste mission er sætte en standard for forskningen. Forskningsrådene sidder inde med de "fine" penge, fordi det er frie midler, der ikke er bundet af snærende kontrakter. Det er mere prestigefyldt at have et forskningsrådsprojekt, end andet.

Et fjerde rådsmedlem siger om rådernes funktion at :

[Den ene side] er, at man skal forsøge at lægge nogle strategier der understøtter den forskning der er væsentlig for vores forskningsinstitutioner i Danmark. Den anden side er at rådene gerne skulle skele til hvilke behov der er i samfundet, og der ser jeg sådan på det, at det primære formål er, at man forsøger at fastholde en rimelig mængde penge til basal forskning. Jeg tror at rådernes vigtigste funktion er at fastholde forskningsmidler til basal forskning, det man i gamle dage kaldte fri forskning.

Fondsfunktionen og arbejdet med udvælgelsen af de gode forskningsprojekter ses altså som rådernes vigtigste funktion, men flere rådsmedlemmer påpeger, at det forskningspolitiske og rådgivende arbejde er taget til i styrke på bekostning af arbejdet med uddeling af midler. Midler, hvis størrelse de fleste respondenter beklager er blevet så begrænsede, som det der tilfældet. Men som et rådsmedlem udtrykker det, handler det ikke kun om, at det selvfølgelig ville være rart med flere midler for at flere kunne blive tilgodeset; det handler i lige så høj grad om, at de projekter som rådene ikke har kapacitet til at give midler, ikke kan hente midler andre steder. Når de 'frie' fondsmidler begrænses, også i forhold til de strategisk bundne midler, rammer det den basale forskning på universiteterne. Det er altså ikke kun en holdning til, at det ville være berettiget med et større samlet beløb til uddeling, men i lige så høj grad en vurdering af at det ikke gavner forskningen som sådan, hvis flere og flere midler øremærkes i forbindelse med forskellige politiske strategier.

[Forskningsrådenes rolle] har ændret sig meget. Det traditionelle system var koncentreret omkring fondsfunktionen hvor der hvert år blev opslået et antal stipendier

til projekter og så kom der en helvedes masse ansøgninger og så sad man i tre dage. Men i al den tid jeg har været der (de sidste fem år. Red.) er der sket en ekspansion over i retning af mere samspil mellem politikere i almindelighed, forskningspolitikere, andre interessenter og rådene. Det fører til en række særbevillinger indenfor meget snævre områder. Det betyder igen, at man kan komme igennem med betydeligt lavere kvalitet end den der skal til for at man kan opnå bevillinger indenfor de frie midler. Når det drejer sig om et snævert opslag, så er det usandsynligt at sikre sig, at der er nok kvalificerede til at få den konkurrence som man får indenfor det frie opslag.

Forskningsrådene holder universiteterne til ilden, så de bliver ved med at levere forskning af høj kvalitet. Rådene støtter den forskning der gør en forskel og hvor der leveres en indsats ud over det normale. Det må tilstræbes at der bliver ved med at være fri konkurrence om midlerne, hvis missionen skal gennemføres.

Der eksisterer altså en overordnet fælles holdning til, at de 'frie' fondsmidler er dem der tjener forskningen bedst, fordi der her vurderes efter de klassiske forskningsinterne kvalitetskriterier. Det synes umiddelbart som om det stadig er hensynet til forskningen der vejer tungest, tungere end eksempelvis hensynet til samfundets nytte af den producerede forskning. Det er dog ofte hensynet til samfundets nytte af forskningen der ønskes tilgodeset, når der fra politisk side knyttes tematiske eller organisatoriske bindinger til midlerne. I denne diskussion placerer forskningsrådene sig midt imellem det forskningspolitiske bagland og de udøvende forskere. Denne diskussion kommer vi ind på senere (side 19), hvor diskussionen om samfundsrelevans versus kvalitet tages op igen.

En respondent kommer i diskussionen om rådenes rolle ind på hvorvidt den funktion forskningsrådene varetager kunne klares af andre:

...man kan jo spørge hvorfor vi er kommet, for man kunne jo bare give pengene til institutioner, universiteterne og hospitalerne og sige 'forsk så bare', men det har man ikke ønsket ... det må jo være fordi der er nogen der tror på at det er en god ide, at have sådan et uvildigt organ. Jeg tror værdien ligger i at vi er uafhængige af institutioner, at vi kan holde fast i de principper vi mener er rigtige. En institution vil jo lynhurtigt blive bundet op på at den har forpligtet sig til at betale nogle forskere og holde dem i live, som gør at de pludselig mister deres frihed. Alle pengene ville gå til

løn og apparatur, universiteterne har jo stort set ingen frie midler, hvis der skal spares på noget så skal de fyre nogle folk, og det har de meget svært ved at gøre. Så hvis pengene blev givet direkte til institutionerne, fik man ikke den frihed der gør, at man hurtigt kan sadle om, det er den ene fordel. Den anden er, at vi kan stille nogle større kvalitetskrav når vi har et uafhængigt råd, end når man sidder i en lille institution, hvor man lettere kommer til at give pengene til dem man plejer. Og så er der jo det med det strategiske, vi forsøger at gøre meget ud af at arbejde strategisk og prøve at lægge en overordnet strategi der gør forskningen mere samfundsorienteret, så jeg tror at det er utroligt vigtigt at vi har rådene.

Som nævnt tidligere er de kriterier rådene anvender, når de skal vurdere ansøgninger om fondsstøtte, af stor betydning for den universitære forskning i Danmark. Herigennem sættes der en standard for forskningen. Disse kriterier er gennemgået tidligere (se afsnittet om de statslige forskningsråd), men overordnet kan man sige at de primært omhandler det man normalt ville kalde produktionssiden af forskningen, altså forhold vedrørende videnskabelighed, metode etc. Anvendelsesperspektivet figurerer for de fleste råds vedkommende ikke eksplicit i kriterierne, men kan være et forhold der knyttes til en midlertidig strategisk satsning. Om forholdet mellem vurderingskriterierne og de midlertidige strategier der følger en given mængde penge, siger et rådsmedlem:

Kvaliteten er altid det vigtigste, det skal det altid være, ellers kan vi ikke forsvare at bevillige penge til det. Når vi så har kigget på kvalitetskriteriet, så tager vi hensyn til vores strategiplaner; om projektet er i overensstemmelse med vores strategi.

Men selv med de fastlagte vurderingskriterierne ved hånden, kan der ifølge et rådsmedlem, stadig være problemer ved at skulle vurdere fondsansøgningerne. Det kan være vanskeligt at vurdere om det er vigtigst, at formalia i forbindelse med ansøgninger er overholdt i forhold til om den bagved liggende projektide er god:

I et råd som vores vil vi altid have tendens til at overprioritere projektbeskrivelsen frem for kvalifikation. Med andre ord, at selvom vi ved at vedkommende er verdensberømt så skal han sgu skrive en ordentlig projektbeskrivelse. Det er ikke altid lige hensigtsmæssigt for forskningen... Det gode er at alle kan være sikre på at få taget deres projektbeskrivelse alvorligt og det dårlige er at vi altså ikke i noget videre

omfang tager hensyn til om vedkommende er virkelig god, eller bare er god til at nedskrive en projektbeskrivelse.

Flere respondenter nævner, at der kan forekomme ikke formelle kriterier, når ansøgninger skal vurderes. Rådsmedlemmerne er netop udvalgt ud fra deres store kendskab til og erfaring med et specifikt forskningsområde, og det kan ikke undgås, at et sådant kendskab også betyder kendskab til de enkelte forskere på feltet og ikke mindst deres tidligere produktion. En respondent siger:

Jeg er af den overbevisning, at det vi laver ikke er objektivt, det er subjektivt. Der sidder femten mennesker omkring bordet og vi har alle sammen en uddannelse og en holdning til det her. Det kan aldrig blive andet end subjektivt, der findes ingen objektive kriterier. Vi forsøger selvfølgelig at gøre det så godt vi kan, og vi forsøger at være dækket ind så bredt vi kan, både fagligt og geografisk og institutionelt, at de bias vi har de udligner hinanden. Men man kan godt forstille sig at et råd udvikler en kultur, hvor der er nogle uskrevne ting som kommer til at præge og som ikke bliver opdaget, det kan ikke udelukkes.

På spørgsmålet om, om der kunne tænkes at eksistere nogle ikke-nedskrevne vurderingskriterier svarer en anden i samme stil:

Ja, det gør der klart. Eksempelvis kendskab, altså at man gennem virksomhed i rådet får kendskab til én og får en fornemmelse af, at her bliver der virkelig leveret varer for pengene. Det er typisk når det drejer sig om de store bevillinger, der er det jo de samme mennesker vi ser gang på gang. Så man kan få et godt navn eller man kan få et dårligt navn, de gode navne er dem der leverer både vare og omtale, sådan at de kommer ud i medierne med deres budskab, og dermed får betydning for den offentlige debat. Og dem der skal have ekstra penge eller slet ikke bliver færdige, de skal ikke gøre sig forhåbninger om at få penge en gang til. Der er et ret hårdt udskilningsløb og det er meget darwinistisk.

Et andet rådsmedlem svarer på samme spørgsmål om eksistensen af uformelle kriterier:

Nej, det synes jeg ikke der gør. Men der kan jo komme nogle forslag, for eksempel at nu skulle vi måske også være bedre til at lade forskere skifte retning ...én ting som vi jævnligt har diskuteret er om vi er for lidt risikovillige. Det kan godt være at vi ikke er smadder gode til at gennemskue om et eller andet er en god ide, hvis det er en forsker vi aldrig har hørt om tidligere der forslår det, og vedkommende ikke har præsteret noget tidligere.

Selvom det måske kan være svært at antage, at der rent faktisk findes nogle uformelle kriterier i en bedømmelse der meget gerne skulle være lige for alle, ser det overordnet ud til, at det er tilfældet. Et rådsmedlem siger det meget rammende:

Ja, der er nok nogle uformelle kriterier, i den forstand at det er helt umuligt at skrive dem alle sammen ned. Et eller andet sted bygger det jo også på en eller anden form for fornemmelse, kan man sige.

Forskningsanvendelse – hvad er det? | Der er ingen tvivl om at anvendelsesperspektivet er kommet ind i de danske forskningsråds overvejelser over forskningens vilkår. Men samtidig er det også tydeligt, at der bestemt ikke findes en entydig opfattelse af hvad anvendelse er i relation til den forskning der støttes gennem rådene. Et rådsmedlem forsøger at præcisere anvendelsesbegrebet således:

Begrebet anvendelse bruges på to forskellige måder; på en forskningsmæssig måde i forskningen igen. Den anden måde er anvendelse ud i samfundet i forbindelse med kommunikation. Der er ikke en decideret forskningsrådspolitik for den sidste type. Der er ved at blive lavet nye strategiplaner, men der er ikke et bærende grundlag for at rådene er frontløbere på dette område.

Den første type anvendelse er den mest klassiske, den man også kunne kalde forskningsintern relevans eller videnskabelig relevans, nemlig at den forskning der bedrives og de resultater der fremkommer kan anvendes igen til videre forskning. Den anden type er tydeligvis mere problematisk at håndtere. Der er en synlig berøringsangst i alle forskningsråd i forhold til den samfundsmæssige relevans eller ”anvendelse ud i samfundet” som denne respondent benævner det. Det der lurer, er angsten for at blive beskyldt for bestilt forskning eller for at være i lommen på en profitdrevet virksomhed. Dette anses for det samme som at måtte slække på de videnskabelige kvalitetskriterier. Et rådsmedlem beskriver det således:

Der er jo altså en tendens til at alt skal have en umiddelbar anvendelsesmæssig udsigt for at det er salgbart, og det ser jeg som noget meget meget negativt. For så vil vi om ti år have brugt alt det vi ved til et eller andet, og så har vi ikke mere at bygge på. Det er meget meget kortsigtet. Jeg mener at det er forkert at man ikke kan få lov til at drive nogen basal forskning, det er selvfølgelig svært at sige for forskningens egen skyld, for det er det jo heller aldrig, men det er meget væsentligt at man har mulighed for en videnopbyggelse, for ellers så har man ikke noget at bygge videre på.

Et andet rådsmedlem siger:

Statens Jordbrugs Videnskabelige Forskningsråd og Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd et de der mest naturligt ser anvendelighed som en vigtig faktor for forskningen. Dog er der aldrig tale om produktudvikling eller direkte erhvervsstøtte, men den klassiske nysgerrighedsdrevne forskning er det ikke. Publicering ses ikke som en anvendelsesfaktor, mere som et kvalitetskrav eller som en form for patent på at forskningen er relevant; hvis andre kan bruge den. Den forskning der støttes ses som et niveau i samfundets fødekæde, hvor den forskning der kommer ud skal kunne bruges af andre ellers er den ikke relevant.

Spørger man til rådsmedlemmernes fornemmelse for forholdet mellem relevans og kvalitet, beskriver de generelt to modstridende størrelser.

Man har jo været uhyre bange for at fokus på anvendelsen skulle virke negativt tilbage på forskningen, og det er forklaringen på at vi har så lidt anvendelsesorienteret forskning og så lidt samspil, fordi den traditionelle danske universitetsverden har været hundeanngst for industrien, fordi man har været bange for at blive kaldt kommercialiseret, og afhængig af penge. Forskningen skal jo bare være for forskningens egen skyld.

Samme rådsmedlem skildrer dog en spirrende åbenhed over for omverden fra de udøvende forskeres side:

Der sker klart en ændring. Det gør der i hele verden. Man taler nu om at forskningen har ændret sig i retning af det anvendelsesorienterede for det kræver samfundet, og man kan ikke længere bare sidde i sit elfenbenstårn og sige at 'vi forsker bare for at forske og hvis det kan bruges så er det godt, og hvis det ikke kan bruges er det sikkert

lige så godt, for så kan det nok bruges til noget andet'. Det har været den holdning forskerne har haft og det vil man også se stadigvæk i aviser og lignende. Men de bliver færre og færre, de fleste kan se det nødvendige i det.

Om denne forståelse også vil sprede sig til forskningsrådene, kan være svært at se endnu. Ikke mindst fordi det er meget svært at få en fælles forståelse for og brug af begrebet forskningsanvendelse. Der er overordnet en tendens til, at forskningsrådsmedlemmerne giver meget praktiske eksempler, når de skal præcisere anvendelsesbegrebet. Det er lettere at relatere til når der hives eksempler ind fra ens egen faglige baggrund, men det generelle billede er ikke let at se. Der udtrykkes ikke en fælles holdning til hvad anvendelse er, hvordan den håndteres eller hvilke muligheder eller konflikter det kan føre med, når der eksempelvis fra forskningspolitisk hold ønskes et øget fokus på anvendelse af den producerede viden. Et rådsmedlem har denne rammende kommentar:

Det er meget svært at sige noget generelt om anvendelse, for der er ikke nogen konsensus om anvendelse i rådene.

I et andet interview sættes der fokus på, at ideen om anvendelse kan være meget forskellig fra disciplin til disciplin:

[Anvendelsesperspektivet] har vi jo diskuteret meget. Vi har en sektorspecifik definition som siger, at den humanistiske forskning anvendes i en række sektorer i samfundet, først og fremmest i uddannelsessystemet hvor den formidles i gennem en masse led, helt ned til folkeskolerne. En række af de centrale humanistiske fag er jo skolefag, det vil sige at forbindelseslinierne er velkendte, det er sådan "gesunknes kulturgut", der efterhånden triller ned i den daglige praksis; at der for eksempel er et nyt resultat i forbindelse med hvordan folk lærer sprog eller hvor gammel menneskeslægten er. Den anden sektor vi har interesseret os meget for i den senere tid, fordi vi mener at der er en potentiel ekspansion på det område, det er det private erhvervsliv og almindelig profitkabende virksomhed. På de områder er det dog klart at det er nogle særlige hybride former indenfor humaniora der har interesse.

En ting er dog hvordan forskerne på institutionerne håndterer anvendelsesperspektivet, noget andet er hvad rådernes strategi siger om dette område. Der ser overordnet ikke ud til, at der

endnu er konkrete forslag på bordet om at indskrive anvendelsesperspektivet i de strategier, der ligger bag forskningsrådenes uddeling af midler.

Et aspekt af anvendelsesdiskussionen er den ofte diskuterede samfundsmæssige relevans af forskningen. Spørges der til om samfundsrelevans bliver diskuteret i forbindelse med vurderingen af ansøgninger er det svaret fra mange, at det kan være et forhold der fra politisk side ønskes fokus på, men at det aldrig er et kriterium rådene selv ligger frem. Der kan, som når man taler anvendelse, endvidere ses en forskellig holdning til begrebet samfundsrelevans, når man taler med rådsmedlemmer med forskellig faglig baggrund. En respondent fra Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd refererer tydeligvis til de meget praktiske projekter, når der spørges til samfundsrelevans:

Programmidlerne har ofte en label eksempelvis materialeforskningsprogrammet, der blev fulgt af en klar strategi for prioritering af projekter. I sådanne tilfælde giver kriterierne sig selv, og kan blive meget praktiske.

Et andet rådsmedlem fra Statens Jordbrugs Videnskabelige Forskningsråd sætter en klar grænse mellem om der er fokus på samfundsrelevans og om der ønskes samarbejde med industri eller erhvervslivet. Vedkommende svarer på spørgsmålet om hun mener eksempelvis samarbejde med erhvervslivet, når hun taler om samfundsrelevans:

Nej, ikke samarbejde med erhvervslivet. Fra forskningsrådssystemet bliver der ikke lagt den slags strategier, det er institutionernes eget ansvar. Fra forskningsrådssystemet er det mere set ud fra en målestok som hedder 'hvad er der brug for i samfundet'. Vi har været med til at løfte fødevarerforskningen for eksempel. Jeg mener at et organ som forskningsrådssystemet skal være med til at give råd og vejledning om hvad de fremtidige behov er og så få guidet forskningen ind på de områder, som samfundet kræver.

Kun i det Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd har man blandt de faste vurderingskriterier defineret et kriterium, der omhandler samarbejde med erhvervslivet.⁸

Konfronteret med dette kriterium svarer flere rådsmedlemmer, at et sådant kriterium hænger sammen med dette forskningsråds faglighed, altså den tekniske videnskab, der umiddelbart ses som mere erhvervsorienteret og anvendelsespræget end andre. Når der spørges til om et sådant kriterium kunne tænkes at blive anvendt i de andre fem råd, svares der:

Med den bemanding der er i SJVF vil jeg nærmere sige at det går den modsatte vej. Det hænger sammen med at basismidlerne er blevet udhulede. Vi kæmper altså meget for at fastholde den der kasse til uddeling udelukkende på baggrund af kvalitet. Der kan ikke være andre bindinger.

Fra Statens Humanistiske Forskningsråd svares der:

Det er meget muligt det (samarbejde med erhvervslivet, red.) kommer til at være et kriterium for alle råd, men det vil blive prioriteret meget forskelligt. De tre grundforskningsstærke råd, SHF SNF og SSF vil altid have en, efter min mening, sund tilbøjelighed til at prioritere det som ikke kan få støtte fra nogen som helst andre sider.

Et rådsmedlem fra Statens Natur Videnskabelige Forskningsråd siger:

Når man ser det fra forskningens side så er jeg tilbageholdende med at tale om relevans.

En repræsentant fra Statens Teknisk Videnskabelige Forskningsråd svarer:

Det er generelt en tendens til at man ser teknisk og naturvidenskabelig forskning som mere anvendelses orienteret end anden forskning, det er den måske også i sin natur, men det er ikke noget der tilstræbes.

---

⁸ Kriteriet er et ud af syv kriterier og lyder: "Samarbejde med brugerne af forskningsresultater, især i erhvervslivet. Der indgår brugernes engagement under forskningens gennemførelse og formidling af resultater. For større, rådsstøttede indsatser er kravet om samarbejde ufravigeligt".

Det ser altså ikke umiddelbart ud til, at anvendelseskriteriet er ved at finde plads blandt de andre kriterier, når rådene skal vurdere om forskningsprojekter skal støttes. Det er vanskeligt for respondenterne at tænke en fælles og overordnet strategi for forskningsanvendelse, hvilket ikke mindst skyldes at rådsmedlemmerne svarer i relation til deres egen disciplin, når der spørges til anvendelsesperspektivet.

Muligheder og barrierer for forskningsanvendelse | At skabe en fælles holdning til anvendelse af den rådsstøttede forskningsbaserede viden er altså ikke nogen helt nem opgave. Men selvom de fora hvori forskningen anvendes er så væsensforskellige som det ser ud til ifølge respondenternes svar, nævner flere de samme forhold, når der spørges til forhold der kunne henholdsvis hindre eller muliggøre anvendelse. Ser man først på negative forhold der kan hindre eller vanskeliggøre, at forskningen kommer ud til og bliver anvendt af brugere, hvad enten det måtte være andre forskere, industri eller politikere, svarer flere, at manglende eller dårlig formidling og kommunikation er den største barriere:

En væsentlig barriere er kommunikation. Når du sidder på et institut er der meget langt ud af huset. Kommunikationen er langt fra tilstrækkelig; du har ikke tid fordi du skal arbejde med din forskning. Når du når op i alderen har du dannet dig et netværk og der sker næsten ikke en udvidelse af det, desværre ... Det bliver vigtigt for forskningen at man gør sig klart hvad succeskriterierne er for et uddanne en god forsker og der er kommunikation en meget vigtig faktor. Man skal sælge en vare. Det er en vejlederopgave og ikke en opgave for forskningsrådene, men på et eller andet niveau skal forskningsrådene definere, også på dette område, hvad der er god eller succesfuld forskning, det er jo det rådene beskæftiger sig med. Det vil vi se meget mere af de næste år.

Et andet rådsmedlem supplerer ovenstående synspunkt:

Jeg nævnte formidlingen. Men det er ikke bare et spørgsmål om at stille krav til forskernes formidling det er også et spørgsmål om at stille krav til brugernes opmærksomhed. Jeg tror der er en kommunikationsbarriere. Der skal stilles krav til begge parter, til dem som gerne vil anvende forskningsbaseret viden og til dem som producerer den viden, om at få åbnet op for nogle sluser, som der ikke er nu.

En mulig løsning på den potentielle kommunikationsbarriere kommer fra et medlem af det humanistiske forskningsråd:

Der er en meget oplagt ting, som jeg har tænkt meget over og som jeg gerne så tematiseret, det er at der ikke findes noget Godkendt Teknologisk Serviceinstitut indenfor humaniora. Teknologisk Institut, som er det største, har ganske vist noget psykologi og har haft noget erhvervspsykologi og noget sociologi, men indenfor de store humanistiske områder som historie og sprogvidenskab, findes der ingen melleminstitution som er stærk nok til at kunne bære en formidling og kunne agere som konsultativt organ for det private erhvervsliv. Det har selvfølgelig den baggrund af den teknologi overførsel som er sket inden for de områder, hovedsageligt er sket indenfor uddannelsesinstitutionerne, så man har haft uddannelsesinstitutionerne som sådan en slags serviceinstitutter. Man arbejder jo også på at nogle uddannelsesinstitutter, seminarer osv. fungerer som sådan en slags vidensspredningscenter til det lokale erhvervsliv, det er en glimrende ide.

En anden barriere der nævnes er også formidlingsrelateret, men handler mere om at skabe troværdighed omkring den viden der produceres:

Det handler også om at man fra forskningens side får opstillet nogle krav der gør, at når praktikere begynder at bruge de her ting, at de så kan stole på det, altså at forskningsverden selv står inde for, at det her det er nu engang den gedigne viden der findes på det her område. Der er vi ikke særligt gode indenfor samfundsvidenskaberne ... men det er jo kun sådan fordi der ikke er opstillet ret stringente kvalitetskrav til på hvilken baggrund man nu kan udtale sig. Hvis man har et lektorat og begynder at udtale sig i pressen, så er man jo pludselig ekspert, uanset at kollegerne ved at han har aldrig forsket i det, eller at han har engang læst en artikel en amerikaner har skrevet. Så det der med at gå hinanden i gennem i sømmene er vigtigt.

Et yderligere vilkår der kan påvirke anvendelsen er universiteternes førnævnte berøringsangst i forhold til erhvervslivet. En respondent efterspørger holdningsmæssige og strukturelle ændringer på dette område:

Et vilkår der påvirker anvendelse kan være, at man i Danmark har meget svært ved at skabe samarbejde mellem erhvervsliv og undervisningsinstitutionerne. I USA er det ikke så vanskeligt, der byder strukturen – for eksempel måden forskerne er ansat på med tre måneders sommerpause hvor de selv må indhente kontrakter og derigennem sikre sig løn i sommermånederne – at der etableres et tættere samarbejde mellem universitetsforskere og erhvervsliv. Det er simpelthen en nødvendighed. Det bliver aldrig det samme i Danmark, hvis der ikke sker strukturelle ændringer.

Dette svar afspejler dog en åbenhed over for dette samarbejde, en åbenhed der som nævnt bestemt ikke kendetegner alle discipliner. En anden respondent supplerer perspektivet:

En barriere har været fordomme og den kultur der har været omkring universitetsverden. Men det går begge veje; det har også været en stor hindring at industrien har den holdning, at de kun skal betale til forskningen via deres skattebetaling, at de ikke skal give en direkte støtte til udvikling af ny forskning, det er de stadig meget tilbageholdende med. Det er den største hindring.

På den positive side fremhæver flere, at der trods alt er holdningsændringer på vej, men samtidig fremhæves det også, at det stadig er meget institutionsafhængigt om der kan ses en lyst til at gøre noget for at få den producerede viden ud i samfundet.

Det at vi har satset på bioteknologi og at man kunne se at det var vigtigt, og at vi har fået en ny innovationskultur hvor det er blevet accepteret at man befinder sig i et ingenmandsland mellem dels et offentligt system og dels et anvendelsesfirma, det har været meget positivt, også fordi der er så gode eksempler. Giga bliver jo tit hevet frem, men der er andre eksempler på hvor fornuftigt det har været. Så det er noget af det positive. Der har altså været nogle personer som har set tidligt at det har været en mulighed, for forskning er ellers meget konservativ, hver gang der kommer noget nyt så kommer der frygtelige reaktioner og folk er altid imod, de vil altid helst have det til at hænge sammen og blive ved med at lave det samme. Så det er en skude der er svær at vende, det tager lidt tid, men jeg tror det går i den retning, det er jeg ret overbevist om.

Jeg synes at det er positivt at ringene efter forskningen går ud i det omkringliggende samfund. Men det kommer også an på hvilken type institution det drejer sig om. Jeg

mener det er mere institutionsafhængigt end det er forskningsrådsafhængigt. I SJVF bevilliger vi jo projekter til både sektorforskningsinstitutioner, KVL og til KU; vi dækker så bredt.

En respondent fremhæver at der, ud over de muligheder og barrierer man må forholde sig til, alt afhængigt af institution og disciplin også gælder et overordnet vilkår der får stor betydning for forskningens rolle fremover:

Er vigtigt vilkår er at universiteterne sættes overfor andre vilkår i dag end de gjorde for år tilbage. Universitetet og dets videnproduktion ses i dag som en del af samfundet, og som en brik i spillet om velfærdssamfundet. Jeg kan give et billede: før var det et spørgsmål om at man som pensioneret forsker gennem sin karriere havde fået et intellektuelt input, der kunne danne bund for en spændende pensionisttilværelse. Nu er det mest et spørgsmål om man gennem sin forskningskarriere har fået skabt et sikkert økonomisk grundlag for eksempelvis en god bolig at nyde pensionsalderen i.

For de interviewede forskningsrådsmedlemmer er det endvidere et vilkår, at de skal håndtere og videreformidle de strategiske bindinger, der fra politisk hold lægges på forskningsmidlerne. Et eksempel på et sådant strategisk tiltag er initiativet større Tværgående Forskergrupper, der netop er søsat i foråret 2001. Bevæggrunden for dette initiativ er beskrevet i afsnittet 'Forskningsforum', men overordnet er ideen at stimulere til samarbejde på tværs af fagområder og institutioner. Der ønskes endvidere øget medfinansiering til forskningsprojekter og øget samspil mellem offentlige og private interesser, hvor dette er relevant.⁹ Der er altså gennem dette initiativ lagt op til en langt højere grad af fokus på de mere samfundsrelevante sider af forskningen end der sædvanligvis gøres. Når man spørger forskningsrådsmedlemmerne om deres holdninger til disse ønskede ændringer, er svarene meget blandede. Dette kan skyldes, at initiativet endnu kun er under etablering.

Som udgangspunkt mener jeg at der er god ræson i den slags samarbejder, fordi der er så mange komplekse problemstillinger, som man ikke kan løse med mindre der kommer forskellige indfaldsvinkler. Skulle jeg antyde nogle hindringer er det mest de

---

⁹ Der er afsat henholdsvis 75, 70, 65 og 65 millioner kroner til initiativet over de næste fire år.

ressourcemæssige, vi kæmper jo alle sammen både med og mod hinanden, og vi skal jo også profilere os.

Hvis alternativet var, at man havde lagt pengene ud i hvert råd, så havde man nok kunnet magte flere opgaver indenfor hvert råd, men jeg tror at det overordnet har været befordrende for nye ideer og nye tanker at arbejde på tværs. Jeg kan ikke se nogle barrierer i det.

Den største barriere er, at det danske samfundsvidenskabelige forskningsmiljø er meget lille. Hvis man skal have noget op at stå som er stort og tværfagligt, så skal man stort set inkludere hele miljøet. I forhold til samfundsvidenskaberne og humaniora tror jeg det er et problem. Det er ikke mit indtryk at man normalt arbejder på tværs af rådene... det ser ud til at være vanskeligt at fremme, jeg tror det er svært simpelthen fordi det virker unaturligt for forskerne. Hvis det virkede naturligt for forskerne så tror jeg faktisk at de havde gjort det allerede.

Det at forskning skal være tværfaglig og tværinstitutionel kan ende med at påvirke forskningen så den ikke bliver spidsforskning, eller forskning der gør en forskel. Der skal selvfølgelig også være plads til den brede forskning, men man skal være klar over hvad det er for en type forskning man understøtter med de forskellige tiltag. Det bedste ville være en stor pulje der kunne tildeles de projekter med størst indre værdi. At satse på tværfaglighed er det modsatte af at satse på 'centres of excellence'. Der er en inkonsistens som man må være opmærksom på, og i stedet skulle man hellere beskæftige sig med at få skabt sammenhæng i forskningen.

Som det er i øjeblikket er der meget der kan tyde på, at man kun gør det fordi det er der pengene er, det er i virkeligheden en dårlig motivering.

Diskussionen om mulighedsbetingelserne for initiativet Større Tværgående Forskergrupper kommer i flere tilfælde meget hurtigt til at dreje sig om fordele og ulemper ved at arbejde tværfagligt. 3 respondenter svarer:

Tværfagligheden er svær, men den er sund fordi den stiller krav til kommunikation.

Reel tværfaglighed er begrænset, men jeg har på fornemmelsen at det er noget forskerne tænker, at det (at de er tværfaglige, red. LK) må vi hellere skrive.

Hvis man skal have nogle gode projekter der går på tværs af disciplinerne så skal folk altså være rigtigt knald dygtige. Det må ikke blive udflydende og usikkert om man i virkeligheden er økonom eller biotekniker eller hvad man nu er. Men det er ikke umiddelbart en force med tværfagligheden.

Ser man på respondenternes svar, kan det godt synes som om der på nuværende tidspunkt ikke er den store tiltro til, at den fra politisk side ønskede tværfaglighed kommer til at tilføre yderligere kvalitet til forskningen. Spørgsmålet er om denne manglende tro skyldes forhold som henhører under faktiske og oplevede vanskeligheder ved at arbejde på tværs af faglige discipliner eller om det blot skyldes, at initiativet er så nyt, at det endnu ikke er indarbejdet ordentligt i de forskningsrådgivende organer.

Der er med initiativet ”Større Tværgående Forskergrupper” blevet indført nye arbejdsgange vedrørende bedømmelse af de ansøgende projekter. Der er således blevet indkaldt til en første interessetilkendegivelse, hvor ud fra en første udskillelse af forskningsprojekter blev foretaget. Derefter er disse projekter blevet bedt om at sende en endelig ansøgning. Begge ansøgninger er blevet bedømt både af de respektive råd og af et strategisk fagkyndigt udvalg. En sådan omstrukturering af arbejdsgangene er fra nogle rådsmedlemmers side bliver anset for en lettelse, mens andre ser det som endnu et besværende led ansøgningerne skal igennem. En kommentar fra et rådsmedlem dækker overordnet de holdninger, der er blevet udtrykt angående struktureringen af processen omkring Større Tværgående Forskergrupper.

Jeg mener at det (at der er etableret et rådgivende strategisk fagkyndigt udvalg, red.) er et krisetegn; min ideal situation ville være at rådene havde nok power til at skabe samarbejde omkring de projekter som er interessante. Sådan at Større Tværgående Forskergrupper var en pulje som blev stillet til rådighed for rådssystemet, helt uden om Forskningsforum. Vi har jo flere samarbejdsudvalg og dem kunne man bruge til vurdering af de projekter der bliver bedt om at blive vurderet af flere råd. ...STF er sammensat af en bevilling fra forskningsministeriet og erhvervsministeriet. Erhvervsministeriet har jo tradition for at de helst ikke vil stå for den faglige vurdering, men de vil gerne have indflydelse, og de to ting er svære at forene i rådssystemet.

Derfor blev det den der strategiske sag. Det kommer sikkert til at fungere udmærket og det er jo fornuftige folk der sidder i det udvalg, men konstruktionen er klumpet og et krisetegn.

Afsluttende bemærkninger | Forskningsrådene har i kraft af deres placering mellem forskningspoliteterne og de udøvende forskere altid befundet sig i et potentielt konfliktfyldt område, hvor hensynet til den forskningsinterne kvalitet bliver mødt af hensynet til samfundets nytte af forskningen. I takt med at der lægges flere og flere bindinger på de midler der kommer fra de offentlige kasser bliver denne konflikt ikke mindre, hvilket kan også ses af reaktionerne på initiativet ”Større Tværgående Forskergrupper” i disse interview. Når der i en undersøgelse som denne spørges til forskningsrådsmedlemmernes holdninger til forskningsanvendelse er det fordi det formodes, at netop rådsmedlemmerne har førstehåndserfaring med hvordan forskellige hensyn kan håndteres samtidig. Af de svar der er givet i denne undersøgelse ser det dog ikke ud til, at brydningerne mellem de forskningspolitiske ønsker og forskernes egne ønsker bliver mindre. Det vil altså være et fortsat vilkår for forskningsrådene, at de udfører deres virke i et konfliktfyldt område.

Om en centralisering af forskningsrådgifningen, som den der bliver foreslået i Forskningskommissionens nyligt offentliggjorte betænkning, vil være med til at sikre en bedre håndtering af emner som forskningsanvendelse og samarbejde på tværs af institutioner og mellem universiteter og erhvervsliv, vil sandsynligvis blive genstand for megen debat i den nærmeste fremtid. For at få en mere uddybende viden om hvad rådsmedlemmerne forventer, at der kommer til at ske med forskningen ikke mindst inden for de i denne undersøgelse diskuterede emner, skal der flere og mere omfattende undersøgelser til. Denne første holdningstilkendegivelse har dog vist, at det er vanskeligt at skabe en fælles forståelse af de diskuterede begreber. Flere respondenter siger, at der ikke er nogen decideret forskningsrådspolitk på dette område, og det ligger ikke i strategierne hvordan anvendelsesproblematikken skal håndteres. Der er derfor op til de enkelte råd at vurdere vigtigheden af anvendelsen af den forskning der støttes. Det bliver dermed også afhængigt af disciplinær baggrund hvordan der vurderes på dette område, og det er da også tydeligt, at visse råd har en mere umiddelbar tilgang til anvendelseperspektivet end andre. Det gælder især det teknisk videnskabelige forskningsråd, der som tidligere nævnt, allerede har indskrevet en paragraf i deres vurderingskriterier vedrørende samarbejde med aftagerne af

forskningsresultaterne. Et sådant kriterium må forventes at medføre større sandsynlighed for fremtidig anvendelse af forskningen.

Et rådsmedlem skildrer i et af sine svar (side 20), at samfundet vil kræve mere fokus på anvendelsen, og at dette krav vil møde forskningen i fremtiden. I hvilket omfang det bliver rådene der gennem deres strategi vil følge denne udvikling og kræve fokus på anvendelse i alle forskningsråd, er ikke tydeligt endnu. Flere respondenter svarer da også, at de ikke mener, at et anvendelsesfokus vil blive koblet til rådernes primære opgave, der altid bør være at sikre kvalitet i forskningen. Det gælder overordnet for kvalitetskriterierne, at de knytter sig til produktionssiden af forskningen. Til anvendelsesdiskussionen knytter sig derimod en vurdering af den producerede forsknings relevans (se side 12), og med relevans-diskussionen er man ude i en mere kontekstafhængig vurdering knyttet til de enkelte forskningsprojekter, en vurdering som rådsmedlemmerne ofte ikke mener hører hjemme i rådsregi. Som en respondent siger: ”fra forskningssystemet bliver der ikke lagt den slags strategier (ang. samarbejde med/relevans for erhvervslivet. red.), det er institutionernes eget ansvar” (side 21). Institutionerne opfattes altså som ansvarlige for den endelige anvendelse. Det er dog tvivlsomt om dette skel kan opretholdes, eller om det i fremtiden vil blive nødvendigt med større grad af sammenhæng mellem produktions- og anvendelsesdiskussionen og dermed også diskussionen af kvalitets- og relevanskriterier.

Denne diskussion må føres på et niveau, hvor den ikke ender i disciplinspecifik argumentation, men har karakter af en konstruktiv debat om forskningens rolle og mulighed i samfundet. Og en sådan diskussion hører ikke mindst hjemme i det forskningsrådgivende system, et system der allerede har erfaring med at håndtere både forsknings- og samfundsmæssige hensyn, i et til tider konfliktfyldt felt.

Anvendt litteratur:

Andersen, Heine red. (1994): *Videnskabsteori og Metodelære – bind 1: introduktion.* København: samfundslitteratur.

Etzekowitz, Henry & Loet Leydesdorf (2000): The Dynamics of innovation: from national systems and ” mode 2” to a triple helix of university – industry – government relations. *Research Policy* 29:109-123.

Gibbons, Michael et al. (1994): *New Production of Knowledge - Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies.* London: Sage publications.

Grønbæk, David J.v.H. (1999): *Det danske forskningsrådssystem – før under og efter den institutionelle arv.* Arbejdsrapport præsenteret på NOPSA-konference i Uppsala den 19-21 august 1999. Ikke udgivet.

Jensen, Bjarne Lundager (1996): Dansk forskningspolitik – fra finkultur til national strategi. *Samfundøkonomen*, nr. 4 : 30-39.

Rip, Arie (1994): The republic of Science in the 1990s, *Higher Education* 28:3-23

Hansen, Hanne Foss & Birte Holst Jørgensen (1995): *Styring af forskning: kan forskningsindikatorer anvendes?* København, Samfundslitteratur.

Aagaard, Kaare (2000): *Dansk forskningspolitik Organisation, virkemidler og indsatsområder.* Århus, Analyseinstitut for Forskning.

Forskningsministeriet (2001): Grundlaget for vidensamfundet smuldrer – udsigt til stort fald i de offentlige forskningsbevillinger.

Forskningsministeriet (2000a): Fakta om forskning

Forskningsministeriet (2000b): Aftale om principper for forskningen.

Findes på www.fsk.dk

Forskningsministeriet (2000c): Danmarks Forskningsråds Årsrapport 1999.

Findes på www.fsk.dk

Forskningsministeriet (1998): Derfor forskning – overordnede mål for dansk forskning.

Findes på www.fsk.dk

Forskningsministeriet (1997): Lov om forskningsrådgivning.

Findes på www.fsk.dk

Forskningsstyrelsen (2001): Interessetilkendegivelse - Større Tværgående Forskergrupper

Findes på www.forsk.dk

Forskningsstyrelsen (1998): Forskningsrådene 1998.

Findes på www.forsk.dk

Forskningsstyrelsen (1997): Bekendtgørelse af lov om forskningsrådgivning m.v.

Findes på www.forsk.dk